

Rapport 2008:106

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Hårstorp 1:1

RAÄ 322
Risinge socken
Finspångs kommun
Östergötlands län

Rickard Lindberg

Hårstorp 1:1

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	4
Referenser	6
Tekniska uppgifter	8
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	9
Bilaga 2. Rutbeskrivningar	10
Bilaga 3. Anläggningsbeskrivningar	10

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

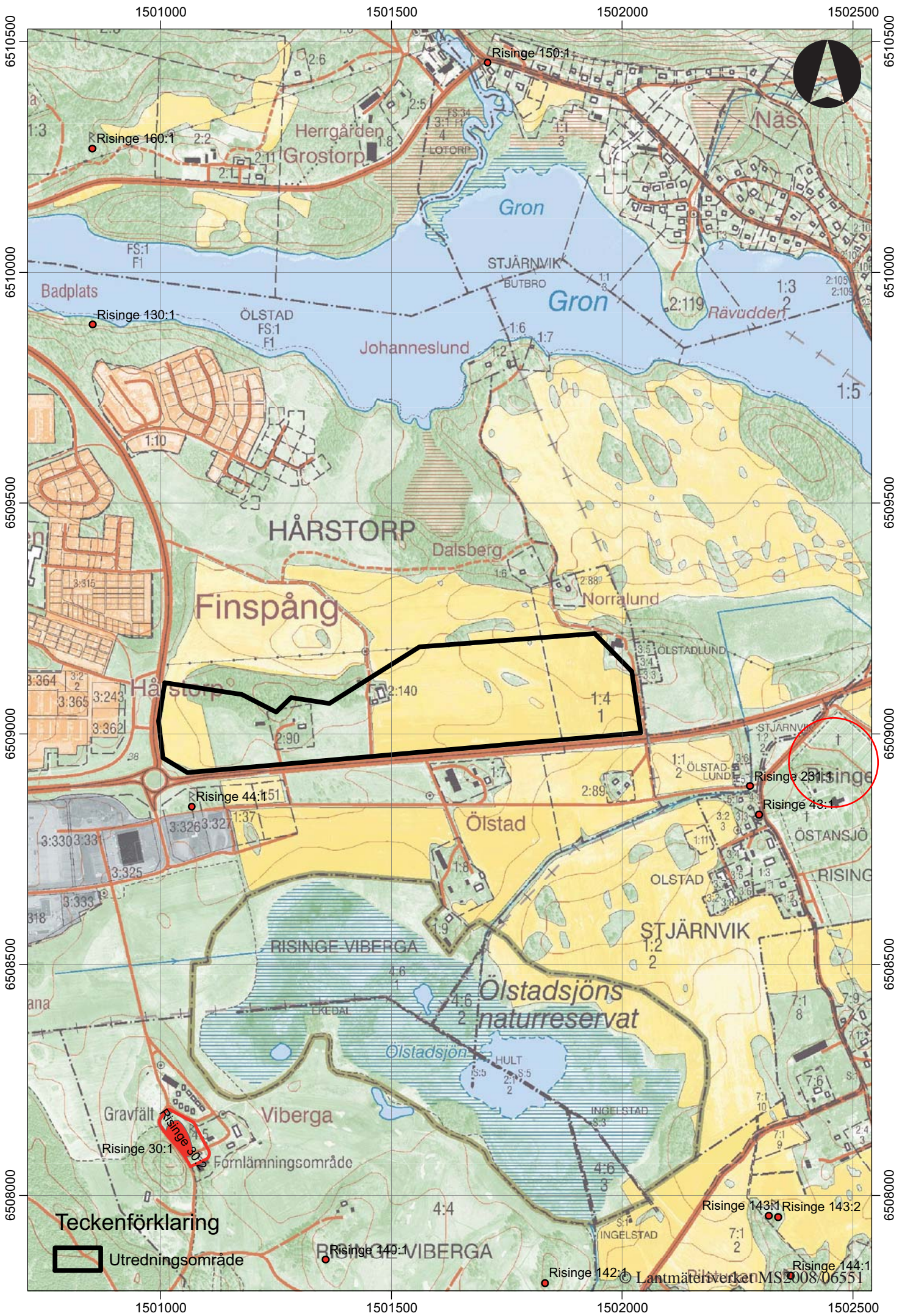
Sammanfattning

På uppdrag av Finspångs kommun utförde Östergötlands länsmuseum 2007-04-16--26 en arkeologisk utredning inom Hårstorp 1:1. I det aktuella området planerades ett industriområde. Exploateringsområdet består av flack åkermark och ett skogsklätt impediment på en platå som i söder sluttar ned mot Ölstadssjön. Inom Ölstadsgårds ägor, som utredningsområdet ligger på, har fem stenyxor från stenåldern hittats.

Totalt öppnades 40 schakt på åkermarken. En anläggning i form av en härdbotten påträffades. Härdbotten undersöktes och grävdes bort. Härden är registrerad som RAÄ 322 i Risinge socken. Skogsmarken specialinventerades och fyra st kvadratmeters rutor handgrävdes. Inget av arkeologiskt intresse framkom vid specialinventeringen eller rutgrävningen. Undertecknad bedömer därför att inga vidare arkeologiska insatser är nödvändiga inom utredningsområdet.

Rickard Lindberg
antikvarie

Inledning

Den arkeologiska utredningen föranleddes av planerad detaljplan över Hårstorp 1:1 i Risinge socken och Finspångs kommun. Detaljplanen upprättas för att medge byggrätt för industriändamål. Byggstart var planerad till maj 2007.

Uppdragsgivare var Finspångs kommun vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Utredningen utfördes efter muntligt beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Ansvarig för utredningen samt utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Exploateringsområdet omfattar ca 19 ha och höjden över havet är mellan 40 och 50 m. Utredningsområdet består av flack åkermark och ett skogsklätt impediment på en platå som i söder sluttar ned mot Ölstadssjön. Sjön är sänkt ett antal gånger och är idag betydligt mindre än vad den en gång varit. Dess största utbredning markeras idag av ett sankområde. Det är ca 250 m från det nu aktuella området till sankområdet. Inom exploateringsytan finns tre mindre impediment.

På Ölstads gård, som utredningsområdet ligger på, har fem stenyxor från steinaldern hittats. Yxorna är inte upptagna i fornminnesregistret utan informationen har insamlats av Risinge hembygdsförening. Yxorna förvaras hos hembygdsföreningen med inventarienummer 1822-1826. Någon närmare information om var inom Ölstads gårds ägor yxorna har hittats finns inte (Björkhager muntligen). Ca 80 m söder om området finns en väghållningssten (RAÄ 44). Vid uppförandet av en större industribyggnad bortschaktades en hög (RAÄ 29), ca 400 m sydväst om exploateringsytan.

Söder om utredningsområdet finns ett gravfält som består av sex runda och två kvadratiska stensättningar (RAÄ 30). Gravfältet ligger i anslutning till Finspångs golfklubb ca 800 m söder om det nu aktuella området. Vid gravfältet har två arkeologiska förundersökningar utförts. 1994 utförde UV Linköping en förundersökning i samband med en planerad stugby. Området för förundersökningen visade sig vara uppfyllt och utjämnat med stora mängder fyllnadsmassor (Larsson 1997). Inför uppförandet av en maskinhall utförde Östergötlands länsmuseum en förundersökning 1997. Inget av arkeologiskt intresse framkom (Björkhager och Magnusson 2008).

1998 genomförde Östergötlands länsmuseum en utredning inför en planerad utökning av verksamheten av ovan nämnda golfklubb. Området för utredningen låg sydväst om det nu aktuella exploateringsområdet. I de 14 schakt som öppnades hittades inget av arkeologiskt intresse (Björkhager i manus).

2005 utförde Östergötlands länsmuseum en utredning strax söder om det nu aktuella utredningsområdet inför bl a nybyggnation av en brandstation. Inget av arkeologiskt framkom (Lindberg 2005).

På det historiska kartmaterialet (storskifteskartor och häradsekonomiska kartan) som har studerats finns en vägsträckning som inte finns kvar idag (D84-97:1, 05-FIN-31 och Häradsekonomiska kartan från 1868-77, bladet Finspång).

Under vintern 2007 utförde Östergötlands länsmuseum en byggnadsinventering av Ölstads komministergård som finns inom utredningsområdet (Kreutz 2007).

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa huruvida fast fornlämning kom att beröras av det planerade arbetet. Om fast fornlämning framkom skulle om möjligt exploateringen justeras så att fornlämningarna inte berörs.

Utredningens resultat ska ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska utredningen omfattade två steg. Etapp 1 bestod av kart- och arkivstudier. Utredningens etapp 2 utfördes i form av sökschaktsgrävningar, rutgrävning och specialinventering. Sökschakten öppnades med maskin på utvalda platser, lämpliga ur fornlämningssynpunkt. På det skogsklädda impedimentet kunde inte sökschakt öppnas. Istället specialinventerades impedimentet och rutor handgrävdes. Fyra rutor, 1 x 1 meter, handgrävdes ned till undergrund på lämpliga topografiska lägen. Dokumentationen bestod av inmätning med GPS och beskrivning samt fotografering.

Resultat och tolkning

Totalt öppnades 40 schakt på åkermarken. En anläggning, A1, i form av en härdbotten påträffades. Härden var rund, ca 0,90 m i diam och 0,06 m djup. Fyllningen bestod av gråsvart sotig lera med enstaka skärviga stenar. Kol från härden är daterad till 70-240 AD (2 sigma). Schakt öppnades i anslutning till härden men inga ytterligare anläggningar påträffades. Anläggningen undersöktes och bortgrävdes inom ramen för utredningen. Härden är registrerad som RAÄ 322 i Risinge socken. Eftersom inga ytterligare förhistoriska anläggningar framkom tolkar jag härden som ensamliggande. Maria Petersson har diskuterat att ensamliggande härdar kan kopplas till betesdrift un-

1501000

1501500

6509500

6509500

HÅRSTORP

Dalsberg

Finsspång

Ruta 1

Ruta 2

Ruta 3

Ruta 4

S1

S2

S3

S4

S5

S6

S7

S8

S9

S10

S11

S12

S13

S14

S15

S16

S17

S18

S19

S20

S21

S22

S23

S24

S25

S26

S27

S28

S29

S30

S31

S32

S33

S34

S35

S36

S37

S38

S39

S40

2:90

2:140

1:51

3:326

3:327

1:37

Risinge 44:1

Ölstad

1:8

1:9

RISINGE-VIBERGA

4.6

Ölstads

Teckenförklaring

Utredningsområde

© Lantmäteriverket MS2008/06551

6509000

6509000

6508500

6508500

1501000

1501500

der järnåldern (Peterson 2007:143 ff). Denna tolkning anser jag som rimlig även i det här aktuella fallet. Gravar och gravfält i närområdet, som exempelvis ovan nämnda RAÄ 30, indikerar att gårdar fanns i området under järnåldern även om vi i dag ännu inte har hittat lämningar från dessa.

Skogsmarken specialinventerades och fyra st kvadratmeterstora rutor handgrävdes. Inget av arkeologiskt intresse framkom i vid specialinventeringen eller rutgrävningen. Undertecknad bedömer därför att inga vidare arkeologiska insatser är nödvändiga inom utredningsområdet.

Referenser

Tryckta källor

Björkhager V och Magnusson M. 2008. *Vagnhall vid Finspångs Golfklubb*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 30. Viberga 4:4, Risinge socken, Finspångs kommun, Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2008:55.

Kreutz J. 2007. *Ölstad komministergård*. Byggnadsinventering. Hårstorp 2:9. Östergötlands länsmuseum.

Larsson M. 1997. Arkeologisk förundersökning. *Stugby vid Viby*. Risinge socken, Finspångs kommun, Östergötland. Riksantikvarieämbetet.

Avdelningen för arkeologiska undersökningar, Rapport UV Linköping 1997:14.

Lindberg R. 2005. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. *Ny brandstation i Finspång*. Hårstorp 1:1, Risinge socken, Finspångs kommun, Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2005:98.

Peterson M. 2006. *Djurhållning och betesdrift. Djur, människor och landskap i västra Östergötland under yngre bronsålder och äldre järnålder*. Stockholm/Uppsala.

Kartor

Storskifte Ölstad. 1761. Akt D84-97:1

Storskifte Ölstad. 1764. Akt 05-FIN-31

Häradsekonomiska kartan från 1868-77, bladet Finspång

Övriga källor

Informationssystemet om fornminnen (FMIS)

Björkhager V. I manus. Arkeologisk utredning. Östergötlands länsmuseum.

Björkhager V. Muntligen. Östergötlands länsmuseum.

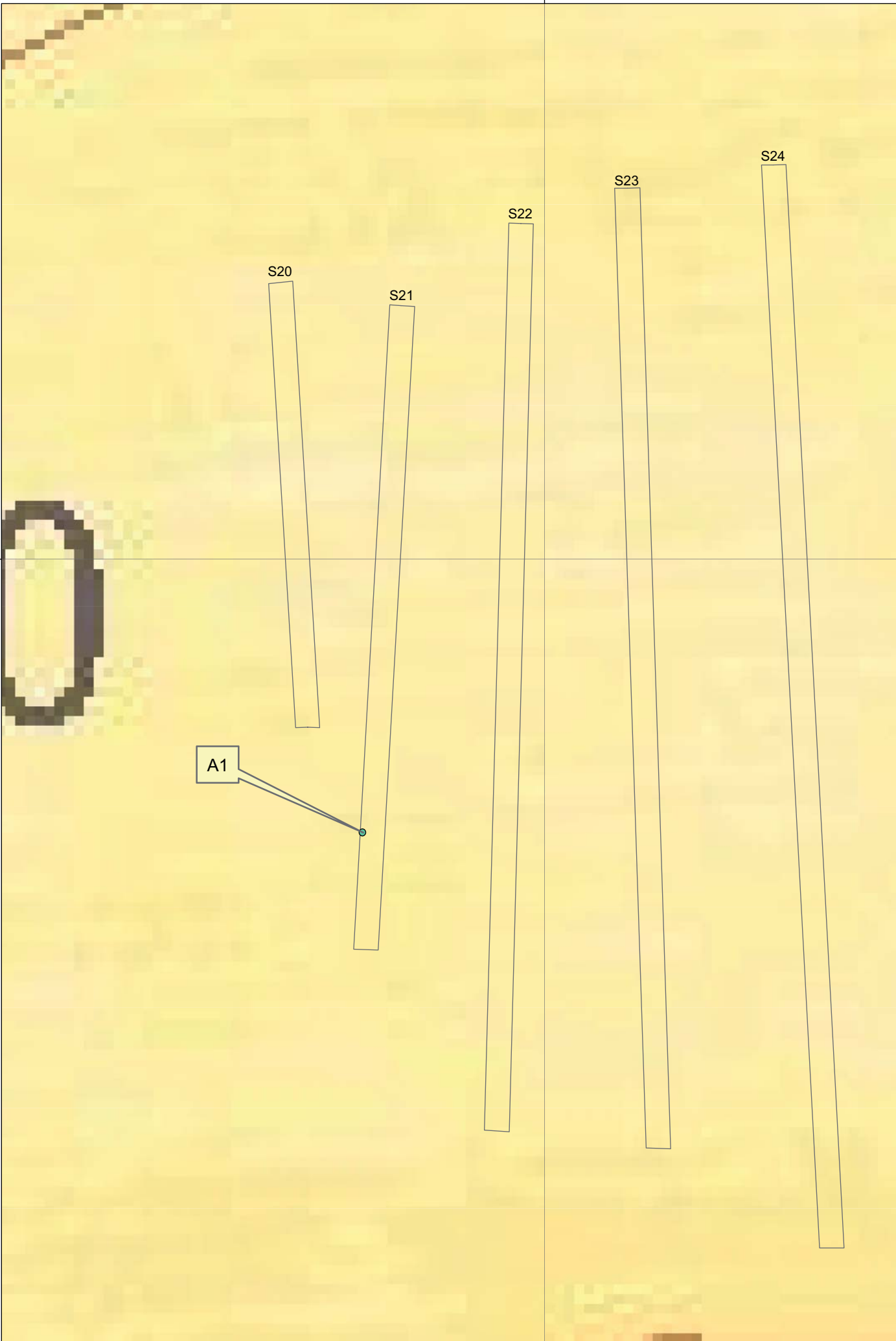

Figur 4. A1 mot öst. Foto Rickard Lindberg, ÖLM

1501600

6509100

6509100

S20

S21

S22

S23

S24

A1

1501600

Tekniska uppgifter

Lokal	Hårstorp 1:1
Socken	Risinge
Kommun	Finspång
Län och landskap	Östergötland
Fornlämning	RAÄ 322
Ekonomiskt kartans blad	096 10 (9G 1a Risinge)
Koordinater	X 6509190-6508965 Y 1502030-1500995
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Länsstyrelsens handläggare	Bror-Tommy Sturk
Länsstyrelsens dnr	431-1066-07
Länsstyrelsens beslut	Muntligt
Länsmuseets dnr	75/07
Länsmuseets projektnummer	530603
Uppdragsgivare	Finspångs kommun
Kostnadsansvarig	Finspångs kommun
Projektledare	Rickard Lindberg
Fältarbetstid	2007-04-19--26
Fynd	Nej
Foto	Digitalt
Analyser	¹⁴ C-prov (Ua-34543)
Grafik	Rickard Lindberg
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2008:106 © Östergötlands länsmuseum

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

Schakt 1-11

Längd: 19-50 m
Bredd: 2,50 m
Djup: 0,30-0,35
Undergrund: Grågul lera med enstaka stenar
Övrigt: -

Schakt 12-13

Längd: 26-28 m
Bredd: 2,50 m
Djup: 0,30-0,40 m
Undergrund: Rödgul sandig grus och berg samt grågul lera.
Övrigt: -

Schakt 14-16

Längd: 38-52 m
Bredd: 2,50 m
Djup: 0,30-0,40 m
Undergrund: Grågul till brun lera
Övrigt: -

Schakt 17-19

Längd: 37-45 m
Bredd: 2,50 m
Djup: 0,25-0,40 m
Undergrund: Grå till gul lera och/eller silt
Övrigt: -

Schakt 20

Längd: 66 m
Bredd: 2,5 m
Djup: 0,25-0,40 m
Undergrund: Grå till gul silt
Övrigt: En anläggning, A1

Schakt 21-32

Längd: 14-110 m
Bredd: 2,50 m
Djup: 0,25- 0,40 m
Undergrund: Grå till gul lera och/eller silt med enstaka stenar
Övrigt: -

Schakt 33-35

Längd: 13-38 m
Bredd: 2,50 m
Djup: 0,25-0,35 m
Undergrund: Gulgrå silt till lera
Övrigt: -

Schakt 36-38

Längd: 16-21 m
Bredd: 2,50 m
Djup: 0,25-0,30 m
Undergrund: Gulgrå silt till lera
Övrigt: -

Schakt 39-40

Längd: 15-34 m
Bredd: 2,50 m
Djup: 0,25-0,30 m
Undergrund: Gulgrå silt till lera med enstaka stenar
0,10-0,40 m stora
Övrigt: -

Bilaga 2. Rutbeskrivningar

Ruta 1

Storlek: 1 x 1 m
Djup: 0,25 m
Undergrund: Gult sandigt grus
Övrigt: -

Ruta 2

Storlek: 1 x 1 m
Djup: 0,25 m
Undergrund: Grå lera
Övrigt: -

Ruta 3

Storlek: 1 x 1 m
Djup: 0,25 m
Undergrund: Gult sandigt grus
Övrigt: -

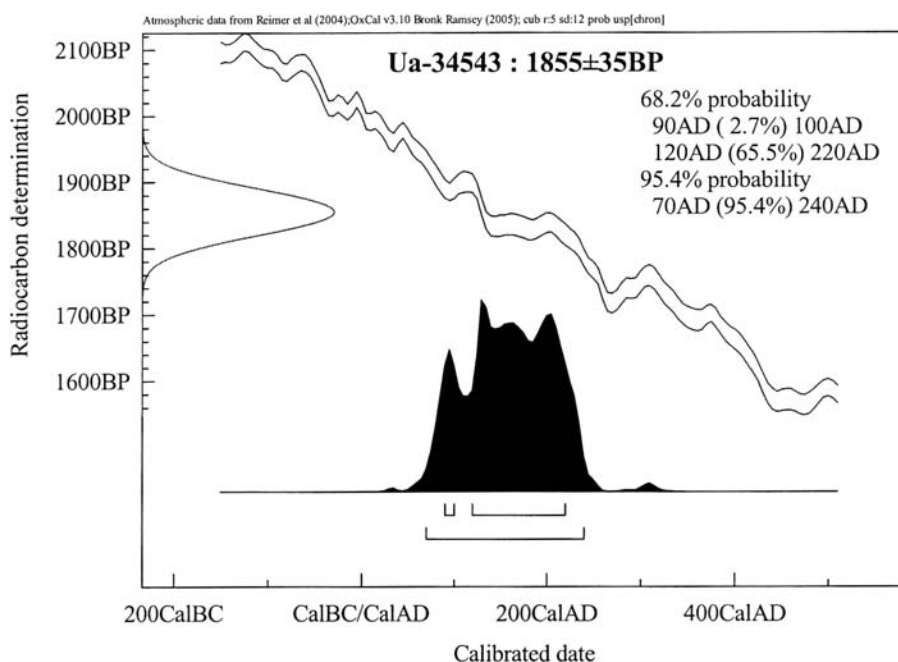
Ruta 4

Storlek: 1 x 1 m
Djup: 0,10 m
Undergrund: Gråbrun sand
Övrigt: -

Bilaga 3. Anläggningsbeskrivningar

A1

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,90 m i diam
Djup: 0,06 m
Fyllning: Gråsvart sotig lera med enstaka skär-
viga stenar, 0,05-0,10 m stora, och kol
Tolkning: Härdbotten
Övrigt: ¹⁴C-prov (Ua-34543)
70-240 AD (2 sigma)

På uppdrag av Finspångs kommun utförde Östergötlands läns-
museum i april 2007 en arkeologisk utredning inom Hårstorp 1:1,
Risinge socken. I det aktuella området planerades ett industri-
område.

Totalt öppnades 40 schakt på åkermarken. En anläggning i form
av en härdbotten påträffades. Härdbotten undersöktes och gräv-
des bort. Härden är registrerad som RAÄ 322 i Risinge socken.
Skogsmarken inom området specialinventerades och fyra st
kvadratmeters rutor handgrävdes. Inget av arkeologiskt intresse
framkom vid specialinventeringen eller rutgrävningen. Östergöt-
lands länsmuseum bedömer därför att inga vidare arkeologiska
insatser är nödvändiga inom utredningsområdet.